

MASARYKOVA UNIVERZITA
EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Environmentální pojištění

doc. Ing. Eva Vávrová, Ph.D.

Environmentální pojištění

- Název je odvozen od anglického termínu *environment*, který má ve významu „prostředí obklopující určitou entitu a zahrnující složky jejího okolí, živé i neživé, i lidi a jejich vzájemné vztahy“ jediný používaný překlad „životní prostředí“.

Pojištění odpovědnosti za škodu na životním prostředí

Pojištění, z něhož pojišťovna poskytne pojistné plnění v případě poškození ŽP různými druhy lidské činnosti. Je to náročné, vysoce rizikové pojištění – následky lidské činnosti na ŽP se často projeví až po více letech, často není znám jejich skutečný rozsah, vyčíslení škod je mimořádně náročné a v některých případech nerealizovatelné.

CHOVAN, P., ČEJKOVÁ, V. *Malá encyklopédia poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentmi*. Bratislava: Elita, 1995. ISBN 80-85323-84-2

- V souvislosti se zájmem veřejnosti o environmentální témata, s rostoucím ekologickým povědomím a s problémy, které narušené životní prostředí přináší, se zvyšuje tlak na ochranu životního prostředí a tím na stávající i potenciální znečišťovatele. Významnou roli též hraje harmonizace české legislativy s evropským právem.

- Environmentální pojištění se začíná objevovat ve vyspělých zemích koncem osmdesátých let 20. století. V EU je uplatňováno v každé členské zemi. Zavedení environmentálního pojištění bylo jednou z implicitních podmínek pro vstup ČR do EU. Ve státní politice životního prostředí ČR ve střednědobém horizontu v letech 1999-2004 byla podpora rozvoje environmentálního pojištění uváděna jako prioritní úkol.

- Základním dokumentem, kterým se od dubna 2004 řídí odpovědnost za škodu na ŽP v Evropské unii, je Směrnice o odpovědnosti za škodu na životním prostředí a její nápravě č. 2004/35/EC (*Environmental Liability Directive*). Byla doplněna dalším předpisem č. 2006/21/EC. Hlavním účelem legislativy bylo zabezpečit, aby původce škody uhradil veškeré náklady na odstranění následků.

- Členské státy EU měly za povinnost transponovat směrnici do národní legislativy do 30.4.2007. Základním principem směrnice je princip prevence a princip „znečišťovatel platí“ (*polluter-pays-principle*). Provozovatel, jehož činnost způsobila škodu na životním prostředí, je za škodu finančně odpovědný. Tato odpovědnost je objektivní.

- V současné době v EU patří pojištění rizik souvisejících se ŽP k nejrychleji se rozvíjejícím oblastem pojišťovnictví, což bylo zapříčiněno právě směrnicí *ELD*. Evropské komerční pojišťovnictví může nabídnout v rámci pojištění odpovědnosti pojistné produkty, které dokážou pokrýt některé prvky směrnice (náklady na sanaci půdy a vod).

Odpovědnost za škodu na životním prostředí se v ČR řídí především ustanoveními zákona č. 89/2012 Sb., tedy tzv. nového občanského zákoníku (NOZ). Do této problematiky zasahuje řada předpisů z legislativního rámce ochrany ŽP (ve znění p.p.):

- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (+ rozsáhlá novela 2004)
- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon)
- zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon
- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na ŽP = EIA (ve znění zák. č. 93/2004 Sb.)

- Významně se odpovědnosti za škodu na životním prostředí dotýká zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií, ve znění novely č. 59/2006 Sb., který obsahuje ustanovení o povinnosti pojištění škod způsobených třetím stranám, včetně škod na životním prostředí.

- V ČR zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, obsahoval v § 14 odložení účinnosti povinného finančního zajištění do 1.1.2013, tj. až poté, co Evropská komise vyhodnotila dostupnost příslušného finančního zajištění. Tento zákon byl schválen s účinností od 17.8.2008. Provozovatel je povinen zabezpečit finanční zajištění k náhradě nákladů podle tohoto zákona.

Nutno si uvědomit, že byla odložena pouze lhůta pro finanční zajištění rizika. To nic nemění na faktu, že již od 17.8.2008 nesou provozovatelé objektivní odpovědnost za způsobenou nebo hrozící ekologickou újmu (*biodiversity damage*). Finanční zajištění rizika lze provést:

- pojištěním
- bankovní zárukou
- vázaným vkladem
- účastí v poolu

Situace v EU – finanční zajištění

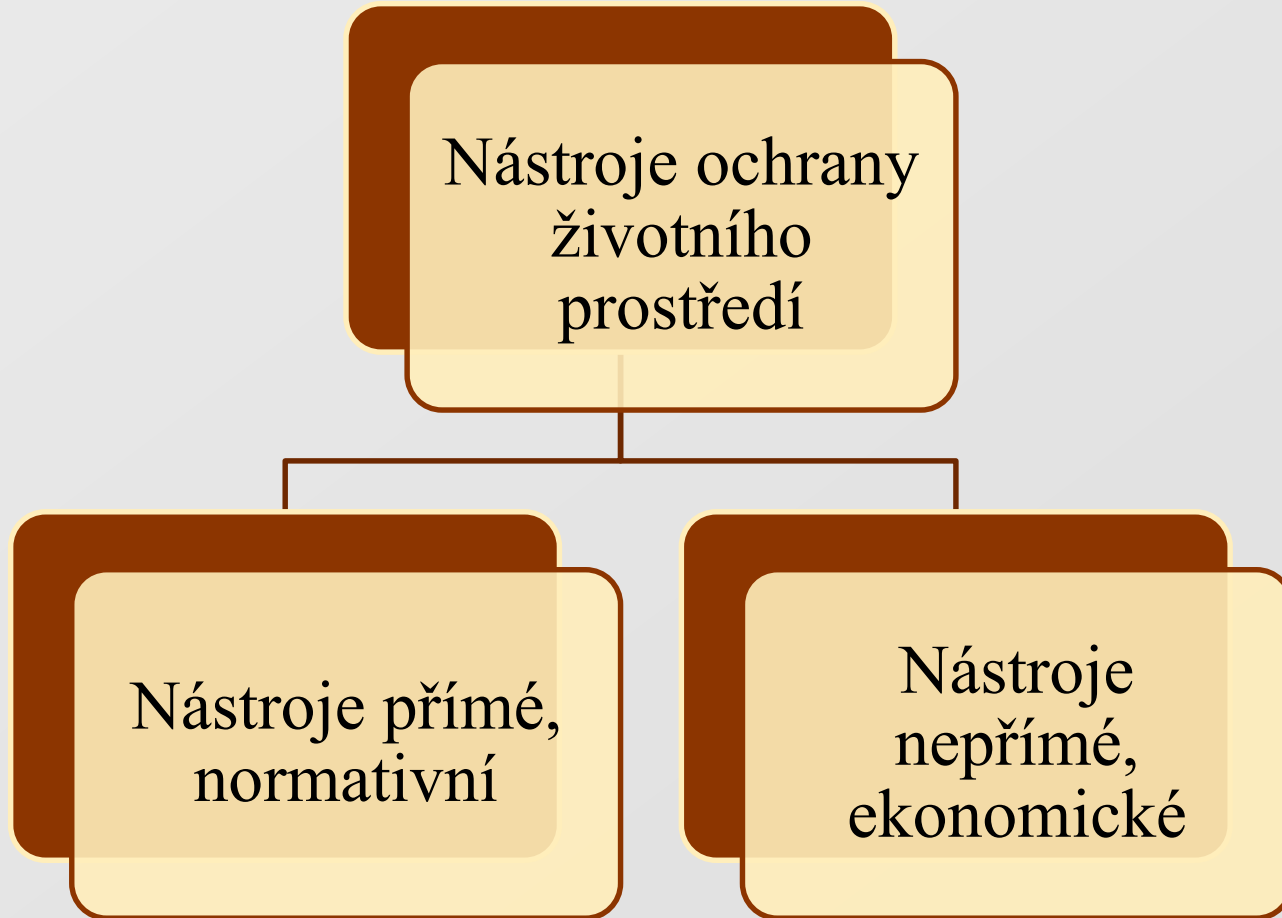
- Povinné: 2010 – Port, Šp, Ře, Mad' = odloženo
2011 – Bulh
2012 – SK, Rum
2013 – ČR
- Nepovinné: Kypr, Dán, Est, Fr, It, Lot, Lit, Pol, VB
- Hybridní: Belgie, Hol, Švéd, Něm, Fin

Rozdíl mezi odpovědností za škodu na živ. prostředí a odpovědností za ekologickou újmu

Odpovědnost za škodu na ŽP	Odpovědnost za ekologickou újmu
Soukromoprávní charakter	Veřejnoprávní charakter
Poškozeným a oprávněnou osobou je FO nebo PO	Poškozeným a oprávněnou osobou je stát
Hradí se skutečná škoda a ušlý zisk	Aplikován systém primárních, doplňkových a vyrovnávacích opatření
Preferuje se peněžité odškodnění – záleží na vůli vlastníka	Preferuje se uvedení do původního stavu – záleží na správním orgánu
Výše náhrady škody je určována v občanskoprávním řízení (soudem)	Výše náhrady škody je určována ve správním řízení
Iniciace řízení poškozeným	Iniciace řízení orgánem státní správy nebo na základě podnětu dotčené FO nebo PO

- Škodu na životním prostředí lze definovat jako poškození některé ze složek v daném ekosystému, zejména vod (povrchových, podzemních), půdy a nerostů, ovzduší a živých organismů - rostlin a živočichů. Znečištěním životního prostředí se rozumí jakékoli zhoršení životního prostředí (např. kontaminace půdy, hornin, ovzduší, vody, flóry a fauny). Za škodu způsobenou znečištěním ŽP se považuje i případná další škoda, která vznikla v příčinné souvislosti se znečištěním ŽP.

Klasifikace nástrojů ochrany životního prostředí

Přímé nástroje ochrany životního prostředí

1. Zákony a vyhlášky
2. Limity, standardy, technické normy
3. Příkazy a zákazy
4. Předpisy ukládající dodržení předepsaného postupu

Nepřímé nástroje ochrany životního prostředí

1. Poplatky za znečišťování ŽP
2. Poplatky za využívání přírodních zdrojů
3. Daně
4. Sankční platby, pokuty a přirážky
5. Úvěrová a úroková politika (SFŽP)
6. Dotace, subvence, granty (SFŽP)
7. Obchodovatelná emisní povolení
8. Environmentální pojištění
9. Depozitně refundační systémy
10. Označování výrobků z hlediska jejich environmentálních vlastností

- V České republice je nejobvyklejším typem pojištění škod na životním prostředí pojištění odpovědnosti za škodu na životním prostředí. Toto pojištění se vyznačuje následujícími charakteristickými znaky:
- škoda/újma je definována jako poškození zdraví nebo majetku v důsledku úniku znečišťujících látek,
  - kryje výhradně škody/újmy vzniklé třetím osobám (fyzickým, právnickým, veřejnoprávním institucím),

- vztahuje se výhradně na škody náhlé a nepředvídané (výluka postupného znečištění),
- vztahuje se pouze na nově vzniklá znečištění (výluka starých zátěží),
- nekryje pokuty a penále,
- není zahrnuta ekologická újma (*biodiversity damage*) - definovaná jako ztráta nebo oslabení funkcí ekosystémů oslabením jejich složek (§ 10 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí),

- jsou definovány maximální časové limity pro dobu od vzniku znečištění do jeho zjištění, pro dobu od vzniku znečištění do poškození zdraví nebo majetku a pro dobu pro nahlášení škody pojistiteli,
- další výluky: např. škody ze specifické činnosti – nakládání s odpady, skladování v podzemních zásobnících, úmyslné porušení předpisů, válka, terorismus, škody způsobené karcinogenními látkami, GMO.

Některé z výše uvedených výluk lze pojistit speciálními doložkami.

- I když je ochrana ŽP velmi diskutovaným tématem, je podíl pojišťoven nabízejících environmentální pojištění na českém pojistném trhu relativně nízký. U většiny pojišťoven je odpovědnost za škodu na ŽP z pojištění vyloučena ve VPP. Tento pojistný produkt lze poptávat pouze u vybraných pojistitelů, kteří se soustředují na firemní klientelu. POŠŽP je zpravidla nabízeno jako doplňkové pojištění či připojištění k odpovědnostnímu pojištění.

- POŠŽP není obvykle řešeno samostatným pojistným produktem. Pojistitelé zahrnují krytí environmentální odpovědnosti v rámci pojištění obecné/provozní odpovědnosti. V tomto případě však obvykle kryjí pouze škody v důsledku poruchy ochranných zařízení. Před sjednáním pojištění je nutno předložit příslušnou dokumentaci, např. environmentální audity, programy odpadového hospodářství apod. V pojistné smlouvě se pojištěný zavazuje dodržovat stanovené postupy v oblasti prevence havárií a při jejich případné likvidaci.

- Problematika POŠŽP patří v rámci českého pojistného trhu k nejobtížnějším. Je to způsobeno zejména opatrným až negativním postojem tuzemských pojistitelů a jejich zahraničních zajišťoven, který je ovlivněn částečně mírou poškození životního prostředí v ČR a částečně problematickým škodním průběhem, vyplývajícím z celosvětových statistik. Lze sledovat mírně rostoucí poptávku po tomto pojištění, avšak při zachování přísných podmínek pro přijetí rizika do pojištění.

Podle přehledu nabídky pojistných produktů členskými pojišťovnami ČAP (duben 2020) pojišťují odpovědnost za škodu na životním prostředí tyto pojišťovny:

1. Allianz pojišťovna, a.s.
2. Generali Česká pojišťovna a.s.
3. HDI Versicherung AG, organizační složka
4. Kooperativa pojišťovna, a.s., VIG
5. Slavia pojišťovna a.s.
6. UNIQA pojišťovna, a.s.

Evropský pojistný trh nabízí speciální pojistné produkty zaměřené na krytí rizik dle směrnice *ELD*, což v ČR nabízejí zahraniční pojistitelé:

1. ACE
2. AXA (produkt Ecosphere)
3. Allianz (produkt Global EKO)
4. AIG Europe Ltd., dříve Chartis (produkt EnviroPro)
5. Chubb
6. Liberty International Underwriters
7. XL (produkt PARLL)

Příklad 1: Allianz pojišťovna, a.s.

- Allianz pojišťovna nabízí speciální pojistný produkt Global EKO. Produkt nabízí potřebné finanční krytí plně v souladu s environmentální legislativou. Pojistná ochrana se vztahuje na environmentální škody způsobené únikem znečišťujících látek. Pojištění je určeno pro náhradu ekologické újmy nárokové státem na chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin, podzemních nebo povrchových vodách a půdě, ale i pro náhrady škod na životě, zdraví a věcech třetích osob.

Global EKO je určen velkým a středním firmám, které se zabývají výrobou a zpracováním nebezpečných a chemických látek, a společnostem, kde při provozu hrozí únik znečišťujících látek. Pojištění hradí škody vzniklé jak mimo areál provozovny, tak i na pozemku, na němž je provozovna vybudována a kde například probíhá výroba.

Takové škody jsou velmi nákladné a jejich důsledkem může být v krajním případě i krach firmy.

Podle zákona musí provozovatel předcházet vzniku ekologické újmy a přijímat tomu odpovídající preventivní opatření. Pokud způsobí svojí provozní činností ekologickou újmu, musí v rozsahu stanoveném zákonem přijímat nápravná opatření. Pojištění nabízí náhradu nákladů všech nápravných opatření požadovaných zákonem, a to jak v případě vzniklé, nebo i jen hrozící ekologické újmy.

Specifikem tohoto produktu je, že není kryta jen konkrétní újma a náklady na její nápravu, ale kryjí se také náklady vynaložené provozovatelem na předcházení vzniku ekologické újmy.

Příklad 2: Generali Pojišťovna a.s. (nyní GČP a.s.)

- POŠŽP je možno připojistit k pojištění odpovědnosti za škodu z provozní činnosti. Toto pojištění odpovědnosti za škodu z provozní činnosti se standardně vztahuje na území ČR, ale lze připojistit odpovědnost za škodu na území většiny evropských států, tzv. Evropské pojistné krytí, nebo kdekoli na světě s výjimkou USA a Kanady (Světové pojistné krytí s výjimkou USA a Kanady).

Závazky z odpovědnosti, které mohou nastat jako důsledek činností krytých pojištěním odpovědnosti za škodu na životním prostředí:

- kontaminace spodní vody (např. rozpouštědly),
- kontaminace povrchové vody (např. rozlitím nebo dopravní nehodou),
- emise do ovzduší (např. vypuštění v důsledku selhání zařízení pro omezení znečištění),
- energetické emise (např. radioaktivní emise),
- kontaminace půdy (např. kontaminovanou povrchovou vodou, jestliže chybí ochranné žlaby a sběrné nádrže).

Povinnosti pojištěného související s pojištěním
odpovědnosti za škodu na životním prostředí:

- přizpůsobit zařízení a postupy současné dosažené technické úrovni,
- nakládat vhodným způsobem s odpady,
- recyklace a rekultivace,
- odstraňovat látky v určitých intervalech a čistit kontaminovanou půdu a kontaminované lokality.

Při nedodržení povinností pojištěného má pojišťovna GČP a.s. právo na nevyplacení pojistného plnění v případě škodní události.

Význam environmentálního pojištění

- ekonomický, tržně orientovaný nástroj ochrany životního prostředí
- ekonomicky efektivní, preventivně environmentálně účinné
- stimuluje ke snižování znečištění (spoluúčast)
- motivuje pojištěné podnikatelské subjekty k preventivním zabezpečovacím opatřením (systém bonusů a malusů)
- variantní výběr způsobů snížení znečištění závislý na podnikatelském subjektu (nejnovější technologie = *BAT*)

- aplikace jednoduchá, náklady na zavedení a správu přeneseny na komerční pojišťovny
- nulové nežádoucí sociální a politické dopady
- veřejnost pozitivně přijímá fakt, že díky EP jsou kdykoli k dispozici dostatečné zdroje finančních prostředků k nápravě havarijních škod na životním prostředí způsobených podnikatelskými subjekty
- v souladu s nařízenými a doporučeními EU
- standardní výluky z pojištění, nepojistitelné poškození životního prostředí způsobené jinou než náhlou havarijní událostí

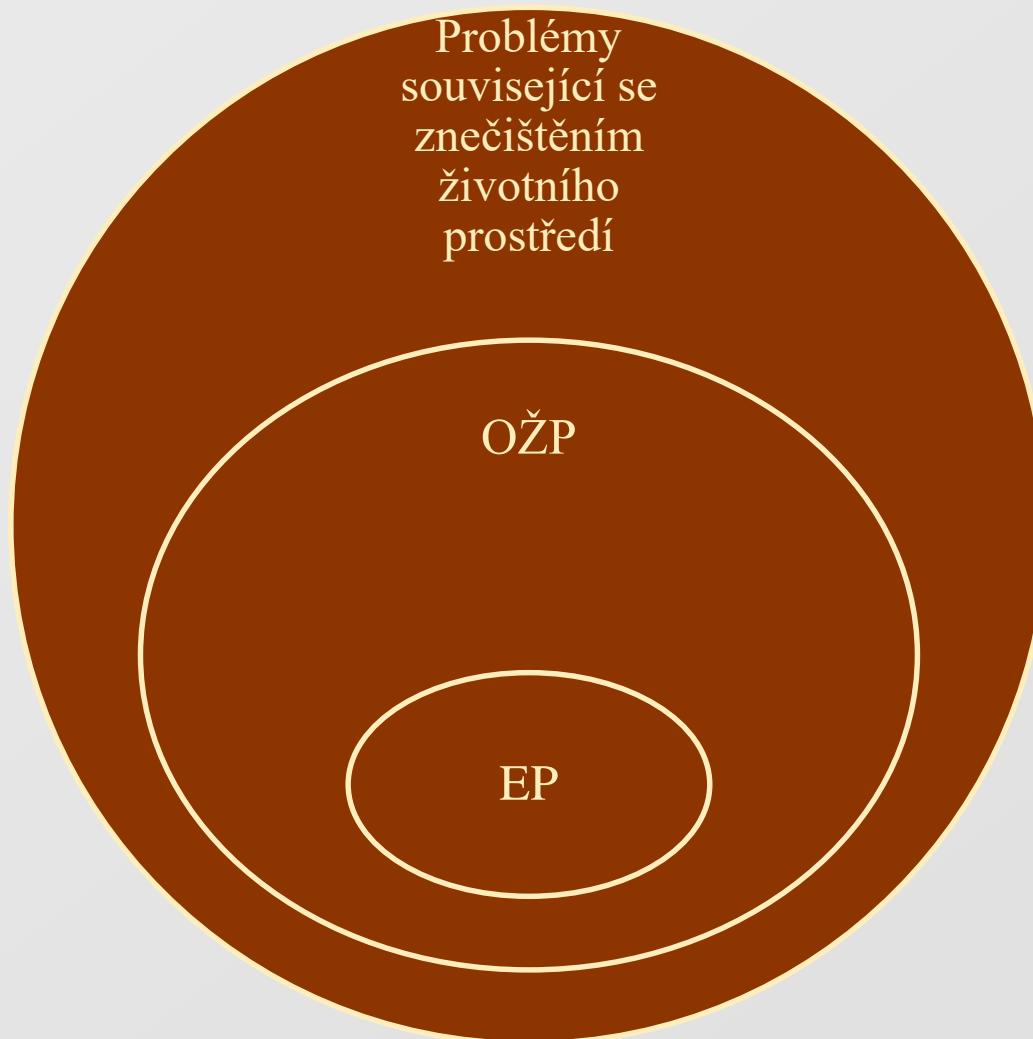
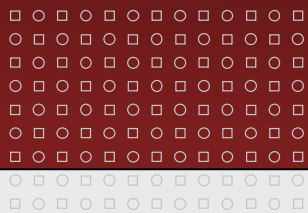
- ve formě smluvní dobrovolné (svoboda podnikání a svoboda rozhodování pojistitelů i podnikatelských subjektů)
- trh služeb pro životní prostředí – zavádění systémů environmentálního managementu v podnicích i externí environmentální audity a rizikové analýzy pro pojistitele
- systémové změny – právní, ekonomický a sociální rámec

Příklady ekologických katastrof

- 9.8.2009 – ropovod propojující Francii a Německo, únik 4 tis. m³ ropy z podzemního potrubí, zasaženy 2ha přírodní rezervace – ekologická újma v biotopu
- 4.10.2010 – MAL Maďarsko, únik 1 mil. m³ zásaditého kalu, kontaminace 40 km², 10 obětí, 150 zraněných, 900 evakuovaných, 2 obce vystěhovány, v řece Marcal zničen život, rovněž ekologická újma. Škoda 1,7 mld. Kč, odstraňování následků si vyžádalo ještě další až miliardu Kč.

- 20.9.2020 – ekologická havárie v podobě ekologické újmy v řece Bečvě v blízkosti Val. Meziříčí a Rožnova p.R., otrava vodního toku v délce cca 30 km pravděpodobně kyanidem, úhyn cca 40 t ryb a dalších vodních organismů, od ČIŽP převzali kriminalisté, ovšem (do dubna 2021) doposud nevyšetřen viník – v podezření chemička DEZA (součást koncernu Agrofert) nebo další fi včetně Tesly Rožnov.

- červen 2008 – oznámil Český rybářský svaz úhyn raků a dalších vodních živočichů v místním vodním toku na severu Moravy, šetřila ČIŽP, příčinou havarijního znečištění byl únik směsi pesticidů ze zem. družstva. Škoda dosáhla několika milionů.
- SR – pojištěná firma způsobila ekologickou škodu při přečerpávání nafty z vlakové cisterny do vlastních zásobníků. I přes okamžité jednání složek záchranného systému dosáhla celková škoda částku 8,7 mil. Kč: náklady na vyčištění půdy a vody, vrtné práce, chemické rozbory vzorků, geologický dohled, vývoz odpadů na skládku, analýzy biologické rozložitelnosti kontaminovaných zemin.

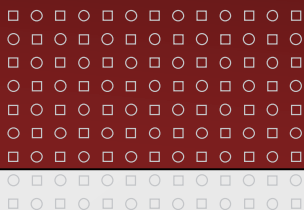

Dostupná literatura

1. Dočekalová: Bez pojištění může být ekologická újma likvidační. Pojistný obzor, 2013, č. 1.
2. Endres: Environmental Economics: Theory and Policy. Cambridge University Press, 2010.
3. CEA: Navigating the Environmental Liability Directive, April 2009. Dostupné na: <http://www.cea.eu>
4. Goodstein: Economics and the Environment. John Wiley&Sons, 2008.

5. Zikán: Bílá kniha CEA o pojistitelnosti odpovědnosti za škodu na životním prostředí. Pojistné rozpravy, 2007, č. 21.
6. Mezřický: Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Praha: Portál, 2005.
7. Viturka: Environmentální ekonomie. Brno: ESF MU, 2005.
8. Schulze, Ursprung (eds.): International Environmental Economics. New York: Oxford University Press, 2001.

doc. Ing. Eva Vávrová, Ph.D.

KF ESF MU

e-mail: eva.vavrova@econ.muni.cz

DĚKUJI ZA POZORNOST.

